

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת חוקת

...מלאך אמונה..."

גיליון מס' 149

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת חוקת

"מזמור לתודה"...

בוקרו של יום שגרתני, במעונו של הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל – ראש ישיבת פוניבד'. באופן מפתיע וחסר תקדים, ביקש ראש הישיבה הישיש, שכבר היה אז בשנות התשעים לחייו, להזמין מונית, כי עליו לנסוע מביתו שבבני ברק לחיפה הצפונית. נכדו ניסה להניא אותו מהנסיעה הארוכה והמעייפת, מה עוד שהיה זה יום חורפי סוער, וסבו כבר אינו צעיר... אולם ראש הישיבה התעקש ואמר שעליו לנסוע, להשתתף בהלוויה חשובה בחיפה הרחוקה... הנכד תמה, הוא כלל לא שמע כי דמות תורתית או נכבדה נפטרה, ולא הצליח להבין לאיזו הלוויה מתכוון סבו הגדול. מיהו הנפטר? מה הקשר ביניהם? למה עליו לטרוח עד כדי כך?! – כל אלו שאלות שנותרו נטולות מענה גם לאורך כל הדרך לחיפה, במהלכה שתק הרב שך ולא גילה את צפונות לבו... בהגיעם לחיפה, גילה הנכד כי בית ההלוויות כמעט ריק, רק מתי מעט אנשים נוכחים בו, מלווים בלאט נפטרת אלמונית. סבו ביקש להצטרף בדיוק להלוויה הזו, שנראתה קטנה, פשוטה, שגרתית ואפילו עלובה. כמה קרובי משפחה זקנים ליוו אשה ערירית למנוחתה האחרונה, אליהם הצטרף ראש ישיבת פוניבד' הנערץ, שבגילו המתקדם ליווה את אותה אשה במו רגליו, צועד אחר מיטתה בגשם שוטף... בסיום קבורתה, ביקש הרב שך לומר קדיש, וכשסיים, למרות שהגשם לא פסק וכו לרגע, נותר לעמוד על יד רגבי העפר, שקוע בהרהורים ועיניו זולגות דמעות... זמן ממושך עמד על יד חלקת הקבר, כל בגדיו ואף מגבעתו נרטבו לחלוטין, ונכדו כבר החל לחשוש לבריאותו – לבל

יצטון חלילה. רק כשהרב שך היה רטוב ממש, ביקש לחזור למונית
ונפרד מהקבר בדמעות. הוא נכנס אל המונית בשתיקה, וכך גם
לאורך כל הדרך חזור – שתק ולא אמר מילה. רק כשהגיעו הביתה,
גילה את פשר העניין... הוא פתח וסיפר על שנות בחרותו, כיצד גדל
בעוני מרוד, ולמד בישיבה בה לנית הלילה נעשתה על רצפות
עטויות סמרטוטים, ללא שמיכות שיחממו את הבחורים הקופאים.
הדבר היה קשה מאוד עבורו, עד שהתקשה לישון – וכמובן התקשה
להתרכז במשך היום... ביום מן הימים קיבל הצעה מדודו, לעבור
להתגורר אצלו, לסייע לו במסחרו וגם לרשת אותו לאחר מותו.
תחילה דחה את ההצעה בנימוס, שכן חשקה נפשו בתורה. אולם
כשהקור הכביד, לילה ועוד לילה בהם לא הצליח להירדם עקב
הקור העז, גמלה בלבו ההחלטה כי בשבוע הבא יסע לדודו ויאמץ
את הצעתו. במילים אחרות, ידחק את חלומו להתעלות בתורה...
השבוע הסתיים, הגיע יום ראשון – היום בו התעתד לפרוש מהישיבה
ולנסוע לבית הדוד. ובדיוק אז, הגיעה לעיירה כרכרה רתומה,
ממנה ירדה אשה צעירה ואלמונית. היא סיפרה כי זה עתה
התאלמנה מבעלה הצעיר שהיה סוחר שמיכות, והוא הותיר
מחסן מלא בשמיכות מיותרות עבורה, אותן היא חפצה לחלק
לבחורי הישיבה... אותו היום, היה יום של ששון ושמחה. הבחורים
הסובלים מקור בשעות הלילה, התהדרו והתעטרו כל אחד בשמיכה
משלו, חדשה, בוהקת ונוצצת. גם מיודענו הבחור הצעיר אלעזר
מנחם שך זכה בשמיכה כזו, ולפיכך ביטל את תוכניתו לנסוע
אל הדוד, שכן כבר יש לו שמיכה להתעטף בה בלילות... 'הלא
תבין', אמר הרב שך לנכדו ובזווית עינו נזקפה דמעה, 'שהאשה
הזו הצילה את עתידי הרוחני. היא אפילו לא יודעת, אבל השמיכה
שתרמה באותו יום, שינתה את תוכניותיי ואת עתידי הרוחני. בלי
השמיכה שתרמה – הייתי הופך לסוחר אצל דודי, והודות לשמיכה

שנתנה לי – נותרתי שוקד על התורה, וזכיתי לכל מה שזכיתי!
ועתה אשאלך, המשיך הרב שך ופנה לנכדו, 'האין זה ראוי שאטרר
ואסע להלווייתה?! האם לא מגיע לאשה הזו – שאבוא ללוותה
בדרכה האחרונה ולהעניק לה כבוד אחרון?! האין זו הכרת הטוב
הנדרשת ממני?! – נכון, לא היה לה צורך בשמיכות הללו, ונכון גם
שהיא כלל לא ידעה מי זכה בהן, ומה עלה בגורלן, אבל אני – יודע
גם יודע! אני יודע שהודות לשמיכה שלה גדלתי בתורה – על כן
עלי להכיר לה טובה!...' 'ובכל זאת, שב הנכד ושאל, 'סבא יכול
היה לבוא ללוות ולשוב הביתה. מה טעם טרח כל כך לעמוד
ולהירטב בגשם? למה התמסר עד כדי כך?...' 'נכדי יקירי, נענה לו
הרב שך, 'אמת דיברת. לאורך השנים, משנדע לי שעלתה ארצה
והיא מתגוררת בחיפה ערירית וגלמודה, נהגתי לשלוח לה תמיכה
כספית מעת לעת. אבל עכשיו, כשהיא מסתלקת מהעולם, רציתי
לחוש שוב את הקור ההוא, את אימת החורף, עד כמה שאני יכול
ומסוגל. רק כשארגיש על בשרי את הצינה והקור – אוכל לחוש
באמת את הכרת הטוב כלפיה גואה בלבי באמת, ומתוכה אעריך
אותה ואודה לה בפעם האחרונה מעומק הלב, כראוי לה!
סיפור מופלא זה, אותו סיפר הרה"ג רבי פסח קראהן שליט"א, נוקב
חדרי לב: עד היכן מגיעה החובה לחוש הכרת הטוב, עד כמה היא
מחייבת. אשה זו, בסך הכל נתנה שמיכות שלא היה לה צורך בהן.
אולם הואיל והרב שך חש כי בזכות השמיכות הללו התעלה בתורה
– הרי שלאורך שנים רבות הכיר לה טובה, וגם כשנפטרה – טרח
ובא להלווייתה, כשהוא מבקש לחוש על בשרו את הקור ממנו
הצילה אותו, כדי שהכרת הטוב שלו תהא מושלמת!

*

הבה נביט סביבנו, כמה אנשים גומלים עימנו טובה. בני משפחה,
חברים, ידידים, שכנים, ועוד ועוד. כל מי שנותן לנו שירות, כל מי

שמסביר אלינו פנים, כל מי שמחייך אלינו, מסייע לנו במשהו, משפר את איכות חיינו. הבה נכיר לכל אלה טובה במילים ברורות, הבה נאמר להם תודה ונפעל כדי להשיב להם טובה תחת טובה, כי זה מבחנו של האדם!

*

בתוך מסגרת המטלות והתפקידים שלנו, היעדים אליהם נשאף והרצונות אותם נבקש לממש, יש לכולנו סדר עדיפויות ברור. מהי חובה בסיסית, מהי עדיפות רצויה, ומה נשמח ליישם רק אם נוכל. בבסיס עומדים הדברים הפשוטים בהם כולנו מחוייבים: שמירת תורה ומצוות, הנחלת חינוך מיטבי, הקפדה על סדר יום ול"ז ערכי. אחר כך יבואו התוספות... לכשתעמק עוד קצת, נגלה שיש משהו עוד יותר בסיסי. ראשית, כל אדם הוא בראש ובראשונה בן אדם. מחוייב לערכים שמחייבים בני אדם, עונה לקריטריונים האנושיים הבסיסיים. אחר כך ובמקביל אנו חפצים להיות יהודים טובים, ומוסיפים על כך עוד ועוד רצונות ושאיפות, בדרכנו להפוך טובים ואיכותיים יותר. לטוב ביותר אין גבול מקסימום, כי תמיד ניתן להשתפר עוד ועוד. אבל יש לו בהחלט גבול מינימום, הם הערכים הבסיסיים עליהם לא נוותר, כי הם המגדירים את האנושיות שלנו. הבה ננסה לברר, איזה אופי, תכונה ומידה, הם מגדירי האנושיות שלנו. הבה נבחן מה הם אותם ערכים בסיסיים, עליהם בנויה דמותנו האישית. מהו הערך שמגדיר אותנו כבני אדם, עליו נוכל לבסס את הערכים הבאים שלנו? פרשת השבוע חושפת בפנינו את הערך הזה. מתואר בה כיצד בני ישראל מבקשים לעבור בארץ אדום, ומשה רבינו שולח שליחים אל מלך אדום, בבקשו לעבור בארצו. הוא לא מבקש שיציעו לו מזון ומחיה, לא תאורת רחוב ולא אוהלי מנוחה בצדי דרכים. הרחוב קיים בכל מקרה, הדרך כבושה וסלולה מאז ומעולם, הוא מבקש רק לעבור בה – מהצד האחד אל הצד השני.

כשהוא פונה למלך אדום, לצד ההדגשה שהוא אינו מבקש דבר –
זולת לעבור בארצו, רש"י מציין כי משה רבינו מדגיש ואומר,
שלמרות שלבני ישראל יש מי שתיה למכביר ואינם זקוקים למים
נוספים, בכל זאת בעוברים בארץ אדום – הם ירכשו מים מתושבי
הארץ. משה לא אומר זאת כדי 'לשחד', אלא, כך מדגיש רש"י,
בשל מחוייבותו לערך אנושי בסיסי: הכרת הטוב. אתה נותן לי
לעבור? – מגיע לך שאכיר לך תודה. נכון, הטובה שאתה עושה
עבורי לא עולה לך מאומה, ולא זו בלבד – אלא שזו גם לא טובה כה
גדולה, שכן אפשר להסתדר גם בלעדיה, כפי שבני ישראל עשו
לבסוף. ובכל זאת, הואיל והוא גומל עמו חסד – מדגיש משה רבינו
כי הוא חש מחוייב להכיר טובה, ולתמוך בכלכלת ארץ אדום
ברכישת מים מתוצרת מקומית. לא כי חסר לבני ישראל מים, הרי
יש להם די והותר, אלא בגלל הכרת הטוב! אבל הכרת הטוב אינה
ערך לצדיקים בלבד. המאירי במסכת בבא קמא דף צ"ב מציין, שמי
שאינו מכיר בטובה, הרי הדבר מורה על 'פחיתות מידה, וסגנון טבע
פחות ונמאס' – כלשונו. כלומר, הכרת הטוב היא הערך בו ייבחן
האדם על סגנונו וטבעו, על אופיו ואישיותו. המכיר טובה – הרי הוא
טוב ואיכותי, ערכי ונכון. ומי שאינו מכיר טובה – סגנון טבעו בזוי,
מאוס, אינו ראוי. אלו ביטויים שקשה למצוא כמותם על מידות
אחרות, בגלל שאכן כן – הכרת הטוב היא ערך אנושי בסיסי. אדם
שעושה לך טובה, גם אם היא קלה עברו, גם אם הוא מתוגמל
בגינה, יש להכיר לו טובה. אדם שזוכה שמישהו מיטיב אתו, והוא
מסרב להכיר בטובת רעהו, עוצם עיניו מהתבוננות בטובה שגמלו
עמו – הוא לא רק בעל מידות מגונות, הוא פשוט לא בן אדם!
כמה גדולה ויקרה מעלתה של הכרת הטוב, כמידה אנושית חיובית,
ולא פחות – כערך יהודי נעלה. ובהחלט, לא רק למי שעשה עבורנו
טובה יוצאת דופן, הציל חיים, העניק סכום כסף גדול, עמד לרשותנו

בעת צרה. הלקח מדברי משה רבינו בפרשת השבוע הוא שאדרבה, חובת הכרת הטוב היא גם לאנשים שהטובה שעשו עמנו אינה כה גדולה, שהיינו יכולים להסתדר בלעדיה, שהטובה לא עלתה להם במאמץ רב – ובכל זאת – אנו מחוייבים להכיר להם טובה!

*

הכרת הטוב היא מפתח יסודי בחשיבה היהודית, כי כאשר יהודי מרגיש ומעריך את חסדי הבורא אליו – הוא שואף לעשות את רצונו ולקיים את מצוותיו. הבסיס הוא התחושה שמה שיש לאדם אינו מכוחו ועוצמתו, לא מגיע כמובן מאליו. החשיבה הזו מלווה את היהודי גם ברגשותיו כלפי חבריו ומכריו וכל אדם שהטיב עמו, כי כשאדם מרגיש שדברים לא קורים מעצמם אלא יש מי שמסייע לו – הוא חש את הכרת הטוב גואה בו. חכמינו הפליגו ואמרו 'הכופר בטובתו של חברו ככופר בטובתו של מקום!' – זו השוואה חסרת תקדים שמעוררת תמיהה: מדוע הכופר בטובת חברו ככופר בטובת המקום? וכי יתכן להשוות בין הדברים? התשובה היא, שהכרת הטוב היא מבחן משותף, לרגשות יהודי כלפי הקב"ה ולהבדיל מכריו. יהודי שמרגיש שכל מה שיש לו נובע מעוצמתו האישית, מכוחו הגדול, מיכולותיו האדירות – הוא כופר בטובת חבריו וכופר בטובת ה', רח"ל, באותה מידה. הוא מרגיש שהכל שלו, מיכולותיו, מעוצמתו. הוא חייב משהו למישהו? הוא צריך לומר תודה על משהו? לעומתו, יהודי שחי מתוך מחשבה שכל מה שיש לו אינו משלו, כל מה שזכה לו – הוא רק מחסד הבורא כשחבריו הם לפעמים השליחים להעניק לו את החסד הזה, לבו גואה כל העת בהוקרה, נפשו משוררת כל הזמן בדבקות. הוא חש ומרגיש בעוצמה רבה את חובתו להכיר ולהוקיר טובה, וזה מביא אותו לרצות להתחבר לבוראו, לשאוף להדק את הקשר עם אלוקיו.

*

היו אלה רגעים מרטיטים במיוחד, בחדרו של הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל בבית החולים. היה זה אחר תקופה מאז נותח הרב בגרונו, ובמשך תקופה ארוכה לא יכול היה לדבר, ונאלץ לכתוב את כל מה שרצה להביע. לאחר תקופה ממושכת של התאוששות הושתל בגרונו תותב מיוחד, שהשיב לו במקצת את היכולת לדבר. לאחר ההשתלה והמנוחה, נכנסו לחדרו בכירי הרופאים, וביקשו ללמדו את הוראות ההפעלה של התותב. הם פנו אליו וביקשו כי ילחץ על הכפתור שבגרון, וינסה לדבר – אחרי חודשי שתיקה ארוכים וקשים. בחדר נכחו שני רופאים ובני משפחה מועטים, שהביטו ובחנו אם אכן ישוב אל הרב כח הדיבור... המתח היה בשיאו. הרב שלח את ידו אל הכפתור, ולחץ בעדינות. 'כבוד הרב ידבר!' – ביקש הרופא, והכל המתינו לראות מה יהיו המילים הראשונות שיוציא מפיו... ואז נשמע הקול, חלוש, נמוך, אך עוצמתי ואדיר מאין כמוהו: 'מודה אני לפניך מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמת... וקולו הנרגש הולך ומתחזק, מרגש את כל סובביו, מרטיט את ליבם. לאחר חודשים של שתיקה, הדבר החשוב ביותר – להודות לבורא עולם, להגיד תודה לאבא. הוא שנתן את כח הדיבור מתחילה, הוא שנטל אותנו לתקופה, והוא שהשיב אותנו ברחמיו...

*

כיבוד הורים – הדרך להכרת הטוב לה'

כתוב בעשרת הדיברות: "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך על האדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך". הגמרא אומרת: "שלשה שותפים הן באדם: הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני" (קידושין ל"ע"ב). כלומר, היחס האמור להתעבב בנפשו של האדם כלפי הוריו, הוא מעין היחס שאמור להתעבב

בנפשו כלפי הקב"ה. מדוע? היחס להורים בונה באדם את מידת הכרת הטוב. הכרת הטובה להורים היא הפתח לכל ההתפתחות המוסרית. כוח הכרת הטובה המופיע בנוגע להורים יפתח באדם אישיות מכילה ולא אגואיסטית. כאשר אדם מכיר טובה למקור חייו-ההורים, הוא יכיר טובה כלפי מקור החיים - הקב"ה. ההורים הם הצינור שדרכו ירדה נשמתנו לעולם, ומכיון שכך היחס אליהם הוא היחס כלפי מקור החיים. כיבוד הורים הוא ביטוי לכך שאדם מבין כי הוא אינו יחיד, אלא חלק משרשרת גדולה.

נתבונן בדברים שכתב בעל ספר החינוך במצות כיבוד הורים: "משורשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה. שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלוקים ואנשים. וייתן אל ליבו, כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד ותועלת שיוכל. כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא יתברך סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם, וסיפק צרכיו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאילולי הנפש שחננו האל יהיה סוס כפרד אין הבין. ויעריך במחשבתו, כמה וכמה ראוי להיזהר בעבודתו ברוך הוא".

ובאמת כדאי לכל אדם שיתבונן כמה הוא חייב תודה להוריו. הרי כשאדם עשה למישהו טובה קטנה, ברור שמגיעה לו על כך תודה... ואם טרח בעבורו טרחה מרובה, כבר לא יודע כיצד להודות, פיו מלא תודות... וכשמדובר בטובה מתמשכת, זו כבר באמת מחויבות לא פשוטה... ואילו ההורים היקרים שלנו, עשו ועושים בשבילנו מעל ומעבר. הם דואגים ומתמסרים, מתאמצים ועושים הכל כדי שיהיה לנו טוב. כל כך הרבה הכרת הטוב צריכה להיות לנו להורים שלנו.

*

חינוך להכרת הטוב

אנחנו רוצים שהילדים שלנו יהיו בעלי מידות טובות, שהילדים יכבדו אותנו וילכו בדרכי אבותינו. אנחנו מייחלים לכך שהילדים שלנו יכירו טובה לקב"ה וילכו בדרכיו. כמובן שצריכים להתפלל על זה כל יום ולהתחנן לה' שנזכה לכך. יחד עם זאת מוטל עלינו לעשות את ההשתדלות... מהי ההשתדלות? לחנך את הילדים מגיל קטן להכיר טובה. להודות על כל דבר ואפילו אם זה משהו קטן. להכיר טובה לגנות, לנהג אוטובוס, למוכר במכולת, ללמד את הילדים ששום דבר לא מובן מאלינו. ילד שלומד להכיר טובה, לומד לא לקבל כל דבר כמובן מאלינו, זה יוביל אותו להכיר טובה להוריו, להודות להם על כל מה שהם עושים בשבילו, ולכבד אותם כנדרש... כשיגדל, הוא ילמד להכיר טובה לבורא יתברך שממנו הכל.

*

מי מקפל לכם את המצנח?...

יש סיפור מפורסם על צ'רלס פלאם, שהיה טייס קרב אמריקאי בזמן מלחמת וייטנאם. לאחר שבעים וחמש טיסות קרביות, המטוס שלו הושמד על ידי טיל קרקע-אוויר. פלאם פלט את עצמו מהמטוס וצנח לשטח האויב. הוא נשבה ושהה שש שנים בכלא. הוא שרד, וכיום הוא מרצה על הלקחים שלמד מאותה התנסות קשה. יום אחד, פלאם ישב במסעדה, ניגש אליו אדם ואמר לו: "אתה פלאם! אתה הטסת מטוסי קרב בוויטנאם מנושאת המטוסים "קיטי הוק" והמטוס שלך הופל!" "איך אתה יודע?" שאל פלאם. "אני קיפלת לך את המצנח", השיב האיש. פלאם היה המום ואמר לו – אני חייב לך את חיי, שהרי אם המצנח שקפלת עבורי לא היה נפתח, לא הייתי כאן היום. מאותו מפגש, פלאם חשב רבות על אותו מקפל מצנחים, וניסה לדמיין כיצד היה נראה אותו אדם במדי חיל הים שלו על גבי נושאת

המטוסים עליה שרתנו שניהם. הוא תהה כמה פעמים חלף על פניו ואפילו לא שם לב אליו או טרח לומר לו בוקר טוב. פלאם היה טיים קרב בכיר ומוערך, ואילו הוא מלח פשוט עם יידע בקיפול מצנחים. כעת פלאם מעריך את אותו מלח על השעות הרבות אותן בילה בבטן האנייה, בודק את המצנח ומקפיל אותו בעדינות, כשהוא מחזיק בשתי ידיו, בכל פעם מחדש, את גורל חייו.

היום שואל פלאם את הקהל בהרצאותיו, "מי מקפיל לכם את המצנח?". תנסו לזהות את אותם אנשים ותכירו להם טובה. לכל אדם, ולו המוצלח ביותר, יש "מקפלי מצנחים", אנשים המספקים לו את מה שהוא צריך כדי להצליח. מצנח פיזי, מצנח מנטלי, מצנח

רגשי ומצנח רוחני. (הרב משה שייןפלד)

*

ילדים יקרים!

כל כך הרבה הכרת הטוב עלינו להכיר להורים ולמחנכים שלנו, להכיר להם טובה על המסירות והדאגה, לומר תודה על כל הטוב שהם מעניקים לנו. על כל הפעמים שהם "קיפלו לנו את המצנח"...

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com